

Võru Instituudi 2022. aasta TEGEVUSARUANNE

Instituudi struktuur 2022. aastal

Võru Instituudi struktuuris on administratsioon ning kaks osakonda:

- teadus- ja arendusosakond asukohaga Võrus Tartu tn 48 ning
- muuseumiosakond, mis tegutseb neljas paigas: Karilatsi Vabaõhumuuseum Karilatsi küla Põlva kihelkonnas, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum Võru linnas Kreutzwaldi 31, Mõniste Talurahvamuuseum Kuutsi külas Hargla kihelkonnas ja Vana-Võromaa Kultuurikoda Võru linnas Katariina allee 11.

Eelarve

Võru Instituudi riigieelarveline finantseerimine 2022. aastal koos 2021.a jäägiga oli kokku 968 912 eurot, mis vastavalt tegevuspõhisele eelarvele jagunes:

- tegevuskulud muuseumipoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 516 078 eurot (summat suurendati kultuuriministri käskkirjaga nr 103 (10.06.2022) 80 473 € võrra);
- tegevuskulud rahvakultuuripoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 260 819 eurot (summat vähendati kultuuriministri käskkirjaga nr 103 (10.06.2022) 80 473 € võrra);
- vahendid RKASile muuseumipoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 87 969 eurot (summat suurendati kultuuriministri käskkirjaga nr 103 (10.06.2022) 10 712 € võrra);
- vahendid RKASile rahvakultuuripoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks 27 544 eurot (summat vähendati kultuuriministri käskkirjaga nr 103 (10.06.2022) 10 712 € võrra);
- remondifondi toetus 31 000 eurot;
- programmiväline käibemaksukulu RKASi kuludelt 23 103 eurot;
- põhivara amortisatsioon 14 368 eurot, tegelikult amortisatsiooniks arutati 14 506 eurot;
- tulenevalt Vabariigi Valitsuse 12.01.2023 korraldusest nr 23 lisati tagantjäre 2022.a eelarvesse tegevuse „muuseumipoliitika kujundamine ja rakendamine“ alla uus eelarverida „asutuse energiakulude katmine“ summaga 1279 eurot (kultuuriministri käskkiri nr 50, 10.02.2023);
- tulenevalt Vabariigi Valitsuse 12.01.2023 korraldusest nr 23 lisati tagantjäre 2022.a eelarvesse tegevuse „rahvakultuuripoliitika kujundamine ja rakendamine“ alla uus eelarverida „asutuse energiakulude katmine“ summaga 4406 eurot (kultuuriministri käskkiri nr 50, 10.02.2023);
- 2021.a eelarve jääk 2347 eurot.

2021. a omatulude jäägina kanti üle 2022. a eelarvesse 22 885 eurot. Omatulu nii teadus- ja arendusosakonna kui muuseumiosakonna peale kokku oli 2022. aastaks kavandatud teenida 56 000 eurot, tegelikult teeniti 67 730 eurot. Eelmisest aastast ülekantud ja 2022.a aasta jooksul teenitud omaduludest kasutati aasta jooksul ära 88 759 eurot, omatulude jäägiks ja 2023. aasta eelarvesse ülekandmiseks jäi 1104 eurot.

2021. aasta sihtotstarbeliste toetuste jääk 2022. a tegevusteks oli 9624 eurot. Erinevate sihtotstarbeliste toetustena oli kavandatud 95 000 €, tegelikkuses õnnestus saada 109 902 eurot. Eelmisest aastast ülekantud ja 2022.a aasta jooksul eraldatud sihtotstarbelistest toetustest kasutati aasta jooksul ära 112 988 eurot, toetuste jäägiks ja 2023. aasta eelarvesse ülekandmiseks jäi 6083 eurot.

Võru Instituudi 2022.a kogueelarve koos riigieelarvelise finantseerimise, eelmisest aastast ülekantud jääkidega, tegelikult teenitud omatulude ja saadud sihtotstarbeliste toetustega ning koos põhivara amortisatsiooniga oli kavandatud kokku 1 146 737 eurot, tegelikuks eelarveks kujunes 1 178 780 eurot. Kogukulu oli 2022. aastal 1 171 456 eurot (kuigi tsentraliseeritud raamatupidamise veebikeskkonnas SAP ei ole võimalik saada tegelikest kuludest täit selgust ja 2062 euro ulatuses on tegevuskulude osas segadused), jäägid kantakse üle 2023.a eelarvesse (LISA 1. Eelarve täitmine 2022).

Personal

Võru Instituudi struktuuris on 41,5 ametikohta, millest 2022. aastal alguse seisuga oli täidetud 34,3 ametikohta. Võru Instituudis töötasid 03. jaanuari 2022 seisuga:

Administratsioon

Direktor Rainer Kuuba, sekretär Annika Teppo (asendab lapsehoolduspuhkusel olevat Tuuli Abelit), finantsjuht Tiina Kahr.

Teadus- ja arendusosakond

Osakonnajuhataja Külli Eichenbaum (1,0), täidab ka projektijuhi ülesandeid.

Teadurid Evar Saar, Sulev Iva (0,8), Helen Plado (0,25), Mariko Faster (0,5), Kerli Kirch Schneider (lapsehoolduspuhkusel)

Spetsialistid Urmas Kalla, Evely Haug, Triin Toom, Mariko Faster (0,5), Triin Nagel (0,5)
Projektijuhid Tiia Allas, Kaile Kabun (0,75), Merike Tigas, Triinu Laan (0,1)

Ajutise loomuga tööülesannete täitmiseks, samuti võru keele õpetamiseks Vana-Võromaa koolides kaasatakse töötajaid töövõtulepingutega või käsunduslepingutega.

Muuseumiosakond

Osakonnajuhataja Margit Pensa (täitab ka Karilatsi Vabaõhumuuseumi juhataja kohuseid) ja peavarahoidja Mirja Ots.

Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseum: juhataja Aimi Hollo, koguhoidja Malle Avans, tegevusjuht Marika Sepp, aednik Tuuli Hass, külustusjuhid Heli Raudsik, Ene Hinn.

Mõniste Talurahvamuuseum: juhataja Airi Rüütli, muuseumipedagoog Mare Tamtik, majandusspetsialist Urmas Tulviste (0,9). Külustusjuhi ametikoht on koondatud ja loodud koguhoidja töökoht, aasta alguses oli koguhoidja koht täitmata.

Karilatsi Vabaõhumuuseum: koguhoidja Tiiu Niinemägi, muuseumipedagoog Marge Luude, arendusspetsialist Maris Veski, majandusspetsialist Janek Hämelane.

Vana-Võromaa Kultuurikoda: juhataja kt Tiia Haug, koguhoidja Karin Tohvri, galerist Stella Mõttus (asendab lapsehoolduspuhkusel olevat Jana Huult), muuseumipedagoog Lagle Lindenberg, külustusjuhid Eike Koemets, Irina Taro (0,5), Terje Kivioja (asendab lapsehoolduspuhkusel olevat Minna Kuuseorgu, koormus 0,5).

Aasta jooksul toimunud muutused:

Septembri alguses naasis sekretär Tuuli Abel lapsehoolduspuhkuselt ja koos sellega lõppes sekretär Annika Teppo tähtajaline tööleping.

Teadus- ja arendusosakonnast lahkus töölt poolte kokkuleppel projektijuht Triinu Laan ja töökoht jäi kuni aasta lõpuni täitmata.

Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumi aednik lahkus töölt poolte kokkuleppel ning alates 01.06.22 töötab aednikuna Tiina Bahmatšev.

Mõniste Talurahvamuuseumi koguhoidja kohale asus alates aprillist Mika Raudvassar (1,0), kuid leping lõpetati 31.05.22 poolte kokkuleppel ning uueks koguhoidjaks sai Liispet Jalandi (1,0).

Vana-Võromaa Kultuurikojas naasis lapehoolduspuhkuselt külastusjuht Minna Kuuseorg ning seega lõppes tema asendaja Terje Kivioja tähtajaline tööleping. Galerist Jana Huule asendajana töötanud Stella Mõttus soovis aasta lõpus leüpingu poolte kokkuleppel lõpetada, siis galeristi asendajaks valiti Mari Škerin, kes asus tööle 1.01.2023.a.

Tegevus

Teaduse valdkonnas jätkusid tööd võru keele morfoloogiamuunduri ning neurotõlke arendamisega, veebisõnaraamatu ja keelekorpuste täiendamise ning parendamisega. Edasi liiguti grammatikaõpiku koostamisega. Nimeuurimise suunal tegeldi Vana-Võromaa isikunimedega ning ka kohanimedega uurimisega, jätkus Eesti perekonnanimedega raamatu jaoks nimeartiklite koostamine. Instituudi teadurid osalesid ettekannetega konverentsidel ning koostasid teadusartikleid oma uurimisvaldkonnas. Sügisene konverents oli pühendatud võro kirjaniku Kauksi Ülle loomingule.

2021.a lõpus ja 2022.a alguses viidi läbi järjekordne rahvaloendus, millesse Statistikaamet oli teadusasutuste keeleteadlaste ettepanekul lisanud ka põliste piirkonnakeelte ja murrete küsimuse samas sõnastuses, nagu see oli 2011.a rahvaloenduse ankeedis. Rahvaloenduse tulemused põliskeelte-murrete-murrakute kohta said avalikuks 2022.a novembri keskel. Statistikaameti töötajad ei ole Võru instituudile detailsemad andmeid veel andnud, mistõttu ei ole me Võru Instituudis saanud neid tulemusi ka täpsemalt analüüsida.

Arendustegevustest olid mahukamad ettevõtmised võrukeelse kooliõpetuse edasiarendamine Vana-Võromaa koolides, keelepessad Vana-Võromaa lasteaedades ning võro kultuuriruumi ühendavate tegevuste arendamine eri organisatsioonide ja omavalitsuste koostöö kaudu. Jätkati võru keelt ja kultuuri tutvustavate arendusprojektidega (konkursid, võrukeelsete väljaannete kirjastamine, õppematerjalide loomine, audiomaterjalide veebileht „Helüait“, multifilmide helindamine võrukeelseteks). Esmakordselt toimus augustis ühepäevane kirjandustänav „Katariinast Kreutzwaldini“ võro kirjanduse laiemaks tutvustamiseks. Võro keele nädala ettevõtmised ning aasta ringi ametis olnud võru keele eestkõnelejad laiendasid võru keele kasutajaskonda ning julgustasid võru keeles kõnelema erinevates eluvaldkondades ja teemadel. Jätkusid järgmist Uma Pido ettevalmistavad tööd, tegeldi suitsusaunapärandi tutvustamisega, Vana-Võromaa käsitöövõrgustiku arendamisega ja osaleti kultuuripärandi turundamise rakendusprojektides.

Võru Instituudi muuseumiosakonna ehk Vana-Võromaa muuseumide põhitegevusteks oli kultuuripärandi esitlemine vastavalt iga muuseumi temaatikale näituste ja ekspositsioonide kaudu; kogude hoidmine, täiendamine ja kasutuseks ligipääsu tagamine; erinevate muuseumitundide ning teemapäevade läbiviimine; erinevate ürituste korraldamine. Karilatsi muuseum osales ühissetevõtmises, mis tutvustas linataime, selle kasvatamist ning kasutamist. Vabaõhumuuseumides tutvustakse Vana-Võromaa pärimust ning kohalikku kombestikku, Vana-Võromaa Kultuurikojas sisustati ja täiendati edasi Vana-Võromaa rahvarõivaste nõukoda, galeriis vahetusid kunstinäitused, Karilatsi ja Mõniste muuseumis toimusid suvel võrukeelsed lastelaagrid. Igal kuul ilmus Vana-Võromaa muuseumide e-uudiskiri.

2022.a uuendati Instituudi arengukava aastateks 2023-2027. Arengukava koostamist koordineerisid Sirje ja Georg Aher koolitus- ja nõustamiskeskusest Hared. Võru Instituudi muuseumiosakonna ehk Vana-Võromaa muuseumide arengukava aastateks 2022-2026 valmis 2021. aastal, selle kinnitas teadusnõukogu kevadisel koosolekul 29.03.2022. Mais-juunis jätkati Võru Instituudi tervikarengukava läbivaatamist ning uuendamist.

Esmalt arutas väike töörühm (Kaido Kama, Külli Eichenbaum, Rainer Kuuba) läbi instituudi põhieesmärgid ning nende saavutamiseks vajalikud tegevused järgneva viieks aastaks, septembris osalesid instituudi töötajad kava täpsustamisel ning täiendamisel. Teadusnõukogule esitatud kava täiendati veel nõukogu koosolekul 2. detsembril ja arengukava kinnitati 16. detsembril.

1. Teadusteemad ja –projektid

1.1. Võru ja seto integreeritud keeletehnoloogia ja keeleressursid

2022. aastal keskendusime peamiselt võro keele morfoloogiamuunduri arendamise tööle. Lootsime sel aastal saada ka täiendavaid tulemusi koostööst TÜ-ga neurotõlke ja uue suunana neurokõne arendamisel. Neid suundi sel aastal võro keele osas siiski oluliselt edasi pole arendatud, küll aga peaks seda vähemalt neurokõne osas edasi tehtama 2023. aastal. Arendasime edasi ka projekti sõnaraamatu ja keekekorpuste osa, tehes selles olulisi uuendusi ja katsetades veel pooleli olevaid täiendusi, samuti valmistades projekti lõpukuudel lisama korpustele uusi tekstimahtusid.

Võro keele morfoloogiamuunduri töörühm jätkas samas koosseisus (Sulev Iva, Jack Rueter) morfoloogiamuunduri täiendamist võrokeelse Vikipeedia tekstide põhjal ja meie muunduril põhineva võro keele spelleri katsetamist. Kui spelleri esimene versioon oli loodud töötamiseks Libre Office'i kontoritarvaraga, siis praeguseks on koostöös Norra Arktilise ülikooli saami keeletehnoloogidega jõutud esialgse lahenduseni, mis töötab ka Microsoft Office'iga. Samuti on Norra keeletehnoloogidega koostöös valmimas võro keele klaviatuuri (nii Wondowsile kui Macile) uus versioon.

Veebisõnaraamatu ja korpuste töörühm (Sulev Iva ja Kaur Männamaa) jätkas korpuste täiendamiseks tekstimaterjali kogumist ja veebisõnaraamatu ning korpuste andmebaasi ja otsingusüsteemi parandamist ja tõhustamist. Veebisõnaraamatu juurde loodud veebiliides sõnaraamatuartiklite parandamiseks, täiendamiseks ja uute artiklite lisamiseks on saanud mitmeid täiendusi. Selle prooviversioon töötab küll ikka veel sõnaraamatu laborikeskkonnas, kuid projekti lõpuks 2023. aasta kevadel plaanime jõuda selle rakendamiseni sõnaraamatu põhiversioonis. Aasta jooksul on täiendatud veebisõnaraamatu uut andmebaasi nii sõnaraamatu kui korpuste osas ja täiendatud keekekorpusi sealt seni veel puuduvaid ajalehtede Uma Leht ja Setomaa mitmete viimaste aastate sisu kokku kogudes, töödeldes ja nende võrra olemasolevate korpuste mahtu märgatavalt suurendades.

Eesti-võro-eesti masintõlke arendamine neurotõlke meetodil jätkus meie projekti korpuste ja grammatika-ekspertiisi toel TÜ projektis EKTB15 „Neurotõlge: kohanev, mitmekeelne ja usaldusväärne eesti masintõlge“. Selle tulemusel paranes mõnevõrra võro masintõlke kvaliteet ka 2022. aastal, seda nii eesti kui soome tõlkesuunal (võru-eesti-võru ja võru-soome-võru tõlge). Tõlkemasin on kättesaadav <https://neurotolge.ee/> lehel ja võimaldab võru tõlget lisaks ka põhja- ja lõunasaami tõlkesuunal. Viimaste kvaliteet jääb aga eesti ja soome tõlkesuunale selgelt alla. Võru-eesti masintõlke tulemuse saab aga samas neurotõlke rakenduses edasi masintõlkida ka inglise, vene ja mitmetesse teistesse keeltesse (ja vastupidi).

Lisaks neurotõlkele on jätkunud ka koostöö TÜ neurokõne töörühmaga. On edasi liigutud kahe olemasoleva võro sünteeshääle (meeshääl ja tütarlapsehääl) närvivõrkude meetodil ümbertöötamisega. Selle tulemusel on viidud juba olemasolev ja end hästi õigustanud võrukeelne sünteeskõne närvivõrkude meetodit kasutades täiesti uuele, senisest palju loomulikumalt kõlavale kvaliteeditasemele. Võru neurokõne esimene avalik versioon peaks valmima 2023. aasta kevadeks.

Vastutav täitja on Sulev Iva.

1.2. Võru keele grammatikaõpik

Grammatikaõpiku koostamine täiskasvanutele. Jätkus käsikirja koostamine. Õpiku koostaja Helen Plado töötab koormusega 0,25. 2022. aastal on lõpetatud tuletusõpetuse osa ja valminud on ka suurem osa liitsõnamoodustuse osast. Helen Plado poolt ettevalmistatud materjalid on läbi arutatud grammatika töörühmas. Töörühma koosolekud toimusid 26.01., 23.02., 30.03., 27.04., 25.05., 29.06., 14.09., 05.10., 26.10., 30.11. ja 14.12.

Grammatika töörühma kuuluvad Võru instituudi töötajatest Külli Eichenbaum, Mariko FASTER, Sulev Iva, Urmas Kalla, Rainer Kuuba ja Evar Saar. Väljastpoolt Võru Instituuti osalesid töörühma töös Kalle Eller, Kaido Kama, Indrek Park, Nele Reimann.

Vastutav täitja Helen Plado, kaastäitja Sulev Iva.

1.3. Vana-Võromaa ja laiemalt Lõuna-Eesti nimede uurimine

2022. aastal jätkus isikunimede uurimine ning Eesti perekonnanimeraamatu (EPNR) jaoks nimeartiklite kirjutamine perekonnanimedest, mis seostuvad Vana-Võromaaaga. Nimeartikleid koostavad Evar Saar ja Mariko FASTER.

2022. aastaga on valmis saanud artiklid P-tähe lõpuni. Aasta lõpu seisuga on Evar Saar ja Mariko FASTER kokku koostanud raamatu käsikirja jaoks 705 nimeartiklit. Mõnevõrra on uuritud ka nimesid, mis puudutavad Lõuna-Tartumaad, Mulgimaad, Setomaad ja Vana-Laitsna valda Lätimaal, lisades teiste autorite artiklitele kommentaare ja autorid on selle info eest lisanud ka Mariko ja Evari nimed artikli koostajate juurde. Võromaa kihelkondi mainitakse kokku 1293 nimeartiklis.

Paralleelselt artiklite kirjutamisega hakati välja töötama toimetamispõhimõtteid ja vanemaid artikleid põhjalikumalt toimetama. Uurida on jäänud ainult etümoloogiliselt keerukamad nimeartiklid ja need tuleb sobitada kokku varem pealiskaudselt valmis kirjutatud artiklitega eelnevaid täiendades. Toimus seitse tööseminari, neist kuus veebi teel ja üks pikem arutelu Laulasmaal 30. juuni -02.juuli.

EPNRi töö põhjal on koostatud populaarteaduslikke perekonnanimeartikleid, mida ilmus Uma Lehes 2022. aasta jooksul 25, milles tutvustati 40 perekonnanime lugu. Kirjutajaks oli Evar Saar. Facebooki Nimeklubi lehekülje kaudu jõuavad need artiklid ka nimehuvilisteni väljaspool Uma Lehe lugejaskonda.

Evar Saarel valmis üks teadusartikkel, põhjalik (2600 sõna) etümoloogiakäsitus Häädemeeste nimest. "Häädemeeste" ilmub 2023. a keskel lingvistika-teemalises kogumikus. Artiklid Vastseliina perekonnanimedest ja Lätis paikneva leivu ala Lejasciemi kohanimede ja perekonnanimede seostest on veel koostamisel. Mariko FASTERil valmis koos Ilona Trageli ja Nele Karolin Teivaga artikkel isikunimedest, mis ilmus ajakirjas Oma Keel (2/2022, lk 61-69). Artikkel Hargla isiku- ja kohanimede seostest on veel koostamisel.

Evar ja Mariko osalesid kohanimede terminoloogia arendustöös. Osaletakse onomastika oskussõnastiku (OOS) koostamisel koos EKI, TLU jt nimeuurijatega. Toimus 15 veebikoosolekut. Terminikirjeid koostatakse internetiplatvormil (EkiLex), täiendati ja parandati definitsioone. Tulemused on näha esialgsel kujul leheküljel <https://sonaveeb.ee/ds/oos>.

2023. a-l jätkub terminite täiendamine ja korrastamine ning antakse välja veebisõnastik.

Eesti perekonnanimeraamatu tööd Võru instituudis toetas 4000 euro ulatuses Rahvakultuuri Keskus Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest.

Vastutavad täitjad Evar Saar ja Mariko FASTER.

1.4. Uuring koolijuhtide suhtumist võru keele ja kultuuri õpetamisse

Tiia Allasel koostas magistritööd teemal "Miks ja kuidas õpetada kohta?" ning selle raames uuris ta kevadpoolaastal koolijuhtide suhtumist võru keele ja kultuuri õpetamisse, samuti riikliku õppekava läbiva teema *kultuuriline identiteet* tegelikku realiseerimist paikkondliku eripära hindamise ja säilitamise seisukohast.

Kokkuvõtte on avaldatud 4.07.22 kaitstud magistritöös "Miks ja kuidas õpetada kohta? Kultuurilise identiteedi kujundamine võru keele ja kirjanduse õpetamise kaudu Vana-Võromaa üldhariduskoolides".

Vastutav täitja Tiia Allas.

1.5. Võru kirjanduse ja koduloo andmebaaside täiendamine

Võru kirjanduse kodulehel täpsustati infot ja täiendati lehte lisandunud allikate osas (Hänilase koduleht).

Vastutav täitja Tiia Allas.

1.6. Uuring „Millist uut võrukeelset kirjandust on tarvis?“

Küsitlusele vastas kokku 59 inimest. Vastustest selgus, et inimesed ootavad juurde ja eelistavad lugeda paberraamatuid, kuid üsna suur huvi oli ka audioraamatute vastu. Enamus vastanutest ootab, et vähemalt kord aastas ilmuks ka mõne ajakirja võrukeelne variant, enim oodatakse kultuuri- ja loodusajakirja võru keeles. Ilu- ja lastekirjanduse osas soovitati konkreetseid autoreid ja teoseid (sh pakuti ka neid, mis helüait.ee lehel on võrukeelsete audioraamatutena juba olemas). Lisaks sooviti lastele väikeses formaadis pilt+sõna raamatuid, ülesannetevihikuid jms, mis aitaks lastevanematel tutvustada ja õpetada võru keelt väikelastele. Vastajate huvi ja ootus võrukeelse aja- ja ilukirjanduse vastu oli suur.

Vastutav täitja Triin Nagel.

2. Trükised ning digitaalsed väljaanded

2.1. Võru Instituudi toimetiste 37. numbri väljaandmine

Võro Instituudi toimetiste 37. number "Täämbädse ao Kreutzwaldi-kaemiisi" ilmus trükist detsembris 2022.

Selles ilmus viis artiklit, milles arutletakse Fr. R. Kreutzwaldi tegevuse ja pärandi teemadel, üks artikkel Sibula Jaani kogutud pärimuslugude tõlgendustest ning üks artikkel võro digitaalsetest keeleressurssidest ning keeletehnoloogia arengust. Toimetaja Sulev Iva.

Vastutav täitja on Sulev Iva.

2.3. Võrukeelsete audiomaterjalide veebileht „Helüait.ee“

2022. a-l oli Helüait.ee (<https://xn--helait-5ya.ee/>) kodulehel olevaid helifaile laeti alla ja kuulati 2022.a kokku veidi enam kui 10 tuhat korda. Uute eraldi materjalide postitusi oli 32 tükki. Jätkus koostöö Uma Lehega ning ilmus 12 mõtisklust-arvamuslugu erinevatel päevakajalistel ja maailmavaatelistel teemadel, mille autorid ise sisse lugesid (<https://xn--helait-5ya.ee/margotus/>). Eesmärgiks seatud koostöö Uma Lehega õnnestus väga hästi ja on saanud positiivset tagasisidet.

Nii lastele kui ka suurtele avaldati 14 uut helimaterjali. Tervikteostena ilmusid võru keeles Helüaida leheküljel <https://xn--helait-5ya.ee/latsilo/> Kertu Sillaste „Tsillokõsõn majan“, Tia Navi „Säidse väikut eelevanti“, Piret Raua „Kuningatütar Luluu ja herr Kere“ ning Tuul Sepa „Lättehoitja“ („Allikahaldjas“). Lisaks avaldati keelepõhiste kirjutatud lasteluulevalimik 41 luuletusega, Juhan Jaigi loomingust 9 juttu ja luuletust, Jaan Vahtra loomingust 8 juttu, Kauksi Ülle viimase kümne aasta loomingust 26 luuletust ning Röpina kihelkonna 30 muinasjuttu. Mõni neist postitustest ilmus nii lastele kui ka täiskasvanutele mõeldud rubriigis. Rubriigis <https://xn--helait-5ya.ee/suurilo/> avaldati nii luulet kui ka jutte: Ivori Padari jõululuuletuste võidutööd, Viiru Korneli loomingust 21 luuletust, ansambli Baaba ja Ka heliplaat „Üülaul“, Enn Kasaku 7 juttu ning Pulga Jaani mälestus „Varstu“.

Helüaida infokiri ilmus 2022. aasta jooksul kaks korda: 22.06.2022 ja 10.11.2022. Seda levitati ummamuudu listis ning laste- ja kooliõpetajate listide kaudu ning saadeti ka kõigi Lõuna-Eesti ajalehtede toimetustele.

Rubriigi „Tiidusjutt“ (<https://xn--helait-5ya.ee/tiidusjutt/>) alt ilmus 2022. aastal kuus teadusjuttu. Rubriigi algatas ja haldas Triinu Laan.

Vastutav täitja Triin Nagel, instituudi töötajatest lugesid tekste sisse Mariko Faster, Ene Hinn, Urmas Kalla ja Sulev Iva.

2.3.1 Eesti Rahvaluule Arhiivi võrukeelse materjali andmebaas ja veebilehe helüait.ee sidumine arhiivi võrukeelsete helisalvestistega

Andmebaasi täiendamiseks 2022. aastal ei olnud võimalusi, sest muinasjutukogumike ettevalmistavad tööd on olnud väga ajamahukad. Digiteeritud salvestiste ülekuulamine jätkub ning andmebaasi täiendamine jääb järgnevasse aastasse.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

2.4. Võru keele õpiraamat

Esimesele kooliastmele mõeldud võru keele õpiraamat ei saanud kevadeks valmis, nagu oli tööplaanis kavandatud. Kujundaja-küljendaja Marja-Liisa Plats palus oma töökoormuse tõttu ajapikendust. Kuigi sügisel asus kunstnik õpiraamatuga uuesti tegelema, ei saanud raamat ka aasta lõpuks valmis. Õpipäevadelt ja õpetajatele tutvustamise tagasisidena on ilmnunud ka vajadusi käsikirja mõnes osas täiendada või muuta. Vajalik oleks katsetada raamatut veel mõne lasterühmaga. Õpiraamatu väljaandmine lükkub 2023. aasta tööplaani.

Vastutavad täitjad: Tiia Allas ja Kaile Kabun.

2.5. Võru kirjandusloo trükiväljaanne

Mart Velskri koostatud „Võru kirjanduse kujunemisloo“ väljaandmine raamatuna ei õnnestunud. Käsikiri on illustreeritud ja kujundatud veebiväljaandeks 2021. aastal, kuid trükkimiseks toetust ei eraldatud ja seega jääb praegu ainult veebiväljaande kasutamise võimalus.

Vastutav täitja Tiia Allas.

2.6. Kogumik „Korõmbalt kavvõmbalõ. Mino Võromaa 31–35”

Pärast 35. „Mino Võromaa“ kirjatööde võistlust ilmus 2022. aastal kogumik viie aasta paremate töödega. Kogumiku koostas Kaile Kabun. Raamatu illustreerisid Võru Kunstikooli õpilased. Kokku lõi ettevõtmises kaasa 27 kunstikooli last. Kunstiõpilaste premeerimiseks ning nende juhendajatele Triin Kristersonile ja Urve Millile, samuti keeleteoimetajale Laivi Orule tööraha maksmiseks eraldas Eesti Rahvakultuuri Keskus 1420 eurot. Kultuurkapital andis kahe eraldusega raamatu küljendamiseks ja trükiks 2800 eurot. Kogumik pealkirjaga „Korõmbalt kavvõmbalõ“ ilmus võru keele nädalaks novembris. Raamatu tiraaž oli 350.

Vastutav täitja: Kaile Kabun.

2.7. Piltsõnastu 3. osa koostamine

Piltsõnastud on võru keele ja kultuuri õppimisel heaks toeks, õpetajad ning ka laste vanemad hindavad piltsõnastuid kõrgelt. Koostatud on järg kahele eelnenud sõnastule, veel käsitlemata teemadel. Aasta esimeses pooles valiti ja kinnitati koos keelepesade õpetajatega 33 teemat, millele loodi sõnaline sisu. Aasta jooksul joonistas kunstnik Kristjan Luiga pildid (44 lk), käsikiri toimetati ning küljendati. Aasta lõpuks on valmis saanud trükifail, raamatu trükkimine jääb 2023. aastasse.

Toetanud on: Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest 2500 eurot illustreerimiseks, küljendustöödeks eraldasid Eesti Kultuurkapitali Võromaa ekspertgrupp 200 eurot, Põlvamaa ekspertgrupp 150 eurot ja Valgamaa ekspertgrupp 80 eurot.

Vastutavad täitjad Evely Haug, Triin Toom ja Mariko Faster.

2.8. Võrukeelsete lastelaulude plaadi väljaandmine õppevahendiks keelepesarühmadele

Vana-Võromaa lasteaedade keelepesa-rühmade õpetajate loodud laulud vastavalt teemadele, mida on vaja keeleõppeks ja võrukeelsete päevade sisustamiseks. Esimeses etapis on valminud laulik „Keelepesälaulik. Latsilaulõ võro keelen.“, mida saab veebist alla laadida PDF formaadis. Esmalt oli kavas välja anda heliplaat, aga plaan muutus ja helisalvestused tehakse Youtube kaudu kättesaadavaks, sest sel moel jõuavad need sihtgruppi lihtsamini. Lauljatele häälduse õppimiseks loodi helifailid Mariko Fasteri poolt sisse loetud kõikide laulude sõnadega. Laulude õppimise ja salvestamisega tegeleb Laulustuudio Laulupesa MTÜ, ajavahemikus 1.01-15.05.2023. Toetust on taotletud Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest 7245 eurot.

Vastutav täitja Evely Haug.

2.9. Fr. R. Kreutzwaldi eepose „Kalevipoeg” võrukeelne väljaanne

Eesti rahvuseepose võrukeelse väljaande trükkimine. „Kalõvipoig“, maht 288 lk. Tiraaž 900.

Rainer Kuuba (töörühma juht ja teksti toimetaja), Urmas Kalla (tõlk), Sulev Iva (keelenõu andja), Kaile Kabun (korrektor), Toomas Kuusing (graafik, illustraator), Aimi Hollo (kokkuseadja), Tiit Lepp (kujundaja ja küljendaja). Raamatu esmaesitlus toimus 17. märtsil Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumis. Emakeele Seltsi juhatus esitas võrukeelse „Kalõvipuja“ 2022.a keeleteo konkursile.

Trükikulu kaeti osaliselt toetustest: Eesti Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali eraldas toetust 1000 eur, Võrumaa ekspertgrupp toetas 500 euro ja 3000 euroga Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest.

Vastutav täitja Rainer Kuuba, kaastäitjad Urmas Kalla, Aimi Hollo.

2.10. Jaan Kaplinski võrukeelsete ja Võrumaa-meelsete tekstide valimik

Kogumiku pealkirjaks sai „Kultuurist väläh om hää olla. Võromaiseid lugusid ja luuletusi“. Plaanitud tähtjaks raamatut valmis saada ei õnnestunud, aga aasta lõpuks oli valimiku käsikiri koos. Tööde ajakava läks pikemaks koostaja Õne Kepi haigestumise tõttu. Tema asemele tuli leida teine järelsõna kirjutaja, kelleks sai Valdur Mikita. Raamatut illustreerivad fotod tehti suvel Jaan Kaplinski Vana-Võrumaa kohtades, meeskonnaks Tiia Toomet, Jan Rahman, Martin Mark, Tiia Allas.

Raamatu koostamist on toetanud Rahvakultuuri Keskus Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest 1004 eurot esmase käsikirja koostamiseks, Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapital 1000 eurot autoriõigustasu Tiia Toometile, 400 eurot järelsõna koostamiseks, 210 eurot toimetamiseks, Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ekspertgrupp 400 eurot fotode tegemiseks, 150 eurot kujunduseks-küljenduseks, Eesti Kultuurkapitali Põlvamaa ekspertgrupp 150 eurot järelsõna toimetamiseks, 320 eurot kujunduseks-küljenduseks. Trükikuludeks eraldas kirjanduse sihtkapital pool vajalikust summast (1593 eurot) ja teine pool (1593 eurot) on taotletud RKK Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetusmeetmest 2023. a taotlusvoorst.

Vastutav täitja Tiia Allas.

2.11. Võrukeelsete muinasjutukogude koostamine

Koostöös Eesti Rahvaluulearhiiviga on järgnevatel aastatel plaanis mitmeköitelise võrukeelsete muinasjuttude antoloogia väljaandmine. Arhiivipoolseks nõuandjaks on Mairi Kaasik. 2022. aasta esimeses pooles said võrukeelsed imemuinasjutud järjestatud tüüpide kaupa Aarne-Thompson-Utheri klassifikatsiooni järgi. Tehti valik raamatu jaoks, pidades silmas, et igast võru keeles esindatud tüübist jõuaks raamatusse vähemalt üks variant ja et esindatud oleksid kõik Võromaa kihelkonnad. Valikus olevate lugude maht on 793 854 tähemärki.

Seejärel kontrolliti tekstid originaalide järgi üle ja parandati. Suvel alustati muinasjuttude keelelist toimetamist, Kokku on aasta jooksul toimetatud tekstide maht 486 235 tähemärki, seega tunduvalt üle poole väljavalitud muinasjuttude kogumahust.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

2.12. Eesti-võru elektrooniline vestmik

Eesti-võru vestmiku käsikirja esialgse failiga 2022. aastal tööd ei jätkatud, kuid kaaluti eri võimalusi digitaalsete lahenduste osas. Tõenäoline on vestmiku sidumine Helüaidaga, kuid selle teostamise aeg on veel lahtine, sest sõltub tööjõust.

2.13. Eelkooliealistele ja noorema kooliastme lastele mõeldud multifilmid võrukeelseks

Jätkati telekanalites Kidzone ja Kidzone Mini näidatavate multifilmide helindamist võrukeelseteks.

"Põrsas Peppa" 6. hooaja 26 osa said tõlgitud (tõlkija Mariko Faster) ning näitlejad Hilje Mureli ja Tarmo Tagametsa andsid tegelastele võrukeelse hääle. Vahetult enne 2022.a võru keele nädalat tulid telekanali Kidzone Mini kavasid võrukeelsete audiofailidega varustatud uued multikad. Nagu varasematel kordadel, nii ka nüüd kuvatakse võrukeelsete audiofailidega multikate alguses ekraanile täiendav tekst "Seda saadet saab kuulata ka võru keeles. Selleks vali seadetest võru keel." Lisaks sai 2022. aastal koostöös TeliaTV-ga tehtud nii, et võrukeelsete audiofailidega "Põrsas Peppa" multikad on igal ajal vaadatavad ka TeliaTV Lastenurgas, kus sarnaselt tavalisele vaatamisele tuleb lihtsalt heli valikust valida "võru".

Kuigi kavandatud oli erinevate sarjade kokku kolme hooaja multikate helidamine võrukeelseks, siis meist mitteolenevatel põhjustel (telekanalis Kidzone toimusid programmides ümberkorraldused, mille tulemusel näiteks kanal Kidzone+ kadus ning lisandusid kanalid Smartzone ja Kidzone Mini) saadeti Võru Instituudile tõlkimiseks ainult "Põrsas Peppa" 6. hooaja tekstid.

Projekti partneriteks on OÜ Funk & Pihel (multifilmide helindamise osas koostöö) ning telekanalite omanik Kids Network Television OÜ. Projekti toetas Rahvakultuuri Keskus Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest 3000 euroga, millest 2376 eurot jäi kasutamata ja kanti tagasi.

Projektijuht on Rainer Kuuba, kaastäitja Mariko Faster.

2.14. Võrukeelne Täheke

Koostöös sihtasutusega Kultuurileht ilmus väljaande Täheke võrukeelne number novembris võru keele nädalaks. Sisuks on sügisesed teemad ja jutud (mardipäevast, isadepäevast jm). Tähekese tutvustus toimus Väike Werrone koolis 09. nov ja Instituudis 11. nov. Tähekest kingiti Vana-Võromaa koolide lastele.

Vastutav täitja Mariko Faster.

2.15. Kinkeraamatu „Tsillokõsõn majan“ väljaandmine

Kinkeraamat Vana-Võromaal sündivatele lastele. Kertu Sillaste raamatu "Tsillokõsõn majan" käsikiri toimetati ja anti välja koostöös kirjastusega „Päike ja Pilv“. Võrukeelne raamat on mõeldud ainult kingitusteks, müüki seda ei panda. Ka eestikeelses raamatus on viide, et võrukeelne raamat kingitakse Vana-Võromaal sündivatele lastele, ning viide et võrukeelset audioraamatut saab kuulata Helüaidas. Helüaita luges raamatu Mariko Faster: <https://xn--helait-5ya.ee/kertu-sillaste-tsillokoson-majan/>

Trükiti 1500 võrukeelset raamatut, millest peaks jaguma kinkida kolmeks aastaks. Kingitusi ei anta enam sünnitusmajast, vaid omavalitsuste lusikapidudel, mille toimumisajad ning sündinud laste arvu selgitab eelnevalt välja instituudi töötaja Triin Toom, kes ka raamatud omavalitsustesse kohale viib.

Raamatu esitlused toimusid Põlva LA-s Pihlapuu, Põlva Jakobi Koolis ning Väimela LA-s.

Projekti toetas Rahvakultuuri Keskus Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest summas 1000 eur ja Eesti Kultuurkapital neljast sihtkapitalist (rahvakultuuri, Põlva-, Valga- ja Võrumaa sihtkapitalid) koondsummas 1500 eur.

Vastutav täitja Mariko Faster, kaastäitjaks Rainer Kuuba.

2.16. Vana-Võromaa muuseumide e-uudiskiri

Uudiskiri ilmus iga kuu alguses, teavitades ette Vana-Võromaa Kultuurikojas, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuuseumis, Karilatsi Vabaõhumuuseumis ja Mõniste Talurahvamuuseumis toimuvaid üritusi, näitusi, sündmusi ning tutvustades aeg-ajalt muuseumide kogudes olevaid põnevaid esemeid. Tegemist on osaga Vana-Võromaa üldisest turundamisest. Uudiskirja tekste toimetab Kaile Kabun.

Vastutav täitja Maris Veski.

2.17. Võru Instituudi kodulehekülje ja Facebooki lehe täiendamine, e-poe Uma Puut haldamine

Instituudi kodulehel on infot uuendatud võro keele, keelepesa ja kooliõpetuse võrgustiku, Vana-Võromaa käsitöö võrgustiku, võro keele nädala ning konverentsi osades. Loodud on rahvarõivaste nõukoja alamleht, 2 viktoriini. Uudistevoogu toimetasid Instituudi sekretär ja projektijuhid, e-poe halduse ja arendamisega tegelesid aastaringelt käsitöö koordinaator Vilve Oja, projektijuht Külli Eichenbaum, sekretärid Annika Teppo ja Tuuli Abel.

2.21. Võru- ja eestikeelne seinakalender 2023. aastaks

Ühe kuu vaatega 12 pildiga kalendreid tehti kolmel erineval teemal, lisaks veel erikalender keelepesadele.

Suvel valmistati ette praktikantide Karmeni ja Laura osalusel kakskeelse seinakalendri sisu ning pühapaikade teemalise kalendri piltide-tekstide osa. Septembris-oktoobris lisandusid pilditeemad: käsitöö (käsitöövõrgustiku poolt koostatud), sauna-aasta (muuseumiosakonna koostööna) ja keelepesa kalender (koostajad Mariko Faster, Evely Haug). Ühe pildiga ühe ja kolme kuu vaatega kalendreid tehti ettetellimisel ja valikuliste piltidega. Kokku tehti 605 kalendrit, sh müügiks ja koostööpartneritele tänukingitusteks ning asutusesiseseks kasutamiseks. Tuuli Abel tegeles müügi korraldusega.

Vastutav täitja Rainer Kuuba, kaastäitjad Külli Eichenbaum, Margit Pensa, Karmen Maat (praktikant), Laura Rebane (praktikant).

2.19. Ago Ruusi „Vana-Võromaa päevapiltnikud“ kordustrükk

2020.a lõpus trükki jõudnud ja 2021. aastal ilmunud raamat osutus oodatust populaarsemaks ja kogu tiraaž osteti küllalt kiiresti ära. Raamatu teine trükk ilmus 2022.a märtsis, tiraaž 500.

Ago Ruus kogub materjali raamatu II osa jaoks, kuhu lisaks Vana-Võromaa neile päevapiltnikele, kes I osast välja jäid, on plaan lisada ka Setomaal ja Lõuna-Tartumaal tegutsenud päevapiltnikud, sest üks omal ajal puutusid ka nemad kokku Vana-Võromaaaga. Kultuurkapitali kujutava ja rakenduskunsti sihtkapital andis Ago Ruusile ka 3000 euro suuruse loometöötoetuse kogumiku «Vana-Võromaa päevapiltnikud. Teine osa. Vana-Võromaa ja selle ümbrus» käsikirja koostamiseks.

Vastutav täitja Rainer Kuuba.

2.20. Triinu Laane raamatu „Keelepesätsirgu jutu“ väljaandmine

Alustati ettevalmistusi Triinu Laane raamatu „Keelepesätsirgu jutu“ väljaandmiseks (käsikirja toimetamine, kunstniku otsimine, esialgsed joonistused, rahastustaotlus). Kunstnikutöö tasustamiseks koostatud ja esitatud taotlus Rahvakultuuri Keskusele Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmesse.

Vastutav täitja Mariko Faster.

3. Mitmesugused üritused

3.1. Vana-Võromaa koolilaste kirjatööde 35. konkurss „Mino Võromaa“

Toimus 35. „Mino Võromaa“ kirjatööde võistlus. Tähtaeg oli 4.03.2022, laekus 50 tööd kokku 11 koolist, tulemused selgusid žürii abiga märtsis. Žüriis olid Aimi Hollo, Helle Laanpere, Raivo Kelp, Aadi Parhomenko ja Kaile Kabun. Paremad tööd jõudsid kogumikku „Korõmbalt kavvõmbalõ. Mino Võromaa 31–35“. Paremaid kirjutajaid ja nende juhendajaid tunnustati novembris võro keele nädala aegu Võru Instituudis. Raha auhindade tarvis eraldas Rahvakultuuri Keskus Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest 740 eurot.

Vastutav täitja Kaile Kabun.

3.2. „Hindätiidmise Avvuhinna“ väljaandmine

2022. a anti kuuendat korda välja *Hindätiidmise Avvuhinnad*, mille said Võru lasteaed Sõleke, Põlva Jakobi Kool, folklooriansambel Käokiräs ja Tallinna Võro Seltsi liige, võrukeelse kohvitare korraldaja pealinnas Jana Orion. Esildised laekusid 22. veebruariks ja 28. veebruaril toimus arutelu esitatud kandidaatide osas.

Hindätiidmise auhindade pidulik üleandmine toimus 14. märtsil Võrus Sõlekese lasteaias. Auhinnafondiks eraldas 900 eurot Rahvakultuuri Keskus Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest.

Põlvamaa Omavalitsuste Liit eraldas 100 eurot ja SA Võrumaa Arenduskeskus 150 eurot.

Vastutav täitja Tiia Allas.

3.3. Võrukeelne viktoriin/mälumäng

20. aprillil toimus Võru Instituudis põhikooli vanemale astmele mõeldud võrukeelne mälumäng, millest võttis osa kuus võistkonda viiest koolist (Võru Kreutzwaldi Kool, Saverna põhikool, Kääpa põhikool, Vastseliina Gümnaasium, Mõniste Kool). Vastutav täitja Kaile Kabun.

Võru keele nädalaks koostati ühistööna veebiviktoriin „Tark ku tarõpõrss“. Küsimuste koostajad olid võru keele eeskõnelejad (Silvi Jansons, Ene Säinast, Margit Õkva), Kaile Kabun, Tiia Allas ja illustreerivad fotod lisas Külli Eichenbaum.

Valmis ka Vana-Võromaa rahvarõivaste teemaline veebiviktoriin, mille koostas Külli Eichenbaum.

3.4. XX Artur Adsoni nimeline võrukeelse luule lugemise võistlus

Koolinoorte võrukeelse luule lugemisvõistlus sai teoks 12. mail 2022 Säna kultuurimõisas, tegemist oli 20. korda toimuva võrukeelse luule-etlusevõistlusega. Etlemissvõistlusel luges võrukeelset luulet 28 Vana-Võromaa last - lapsi oli etlemas Mõnistest Vilusteni ja Põlvast Oravani: osales kolm lasteaeda ja 11 kooli, kõige enam luulelugejaid - 4 - oli Mõniste koolist õpetaja Asta Pazuhanitši juhendamisel. 22 etteaste hulgas oli nii traditsioonilisi luuleesitusi kui muusikaga põimitud kava.

Sündmust toetasid Kulka Võrumaa ekspertgrupp 250 euro ja Põlvamaa ekspertgrupp 100 euroga, Rõuge vald eraldas 150 eurot.

Vastutav täitja Tiia Allas, kaastäitja Evelyn Haug.

3.5. Võru linna lastefestivalil võru keele õpitubade korraldamine

Festivali kahel päeval 30.- ja 31. juulil toimus lasteprogramm Kreutzwaldi muuseumi aias, töötubasid viisid läbi Mõniste muuseumi ja Vana-Võromaa Kultuurikoja muuseumipedagoogid. Triin Toom aitas mõelda programmi ja päevakava, otsis töötubade vedajad ning ka vahendid. Mõlemal päeval oli võimalik kuulata Silvi Jansonsi võrukeelseid lugusid ning mängida valmimisjärgus olevat „Suitsusanna“ lauamängu.

Vastutav täitja Triin Toom.

3.6. „Kogemus mass“ etenduste korraldamine

Võro keele nädalal 2021.a toimuma pidanud, aga haiguspuhangu tõttu ära jäänud võrukeelse ühemehe komöödia (*pistiijalapull*) "Kogõmus mass!" esietendus toimus 2022. aasta võru keele nädala avauitrusena 7. novembril Krootuse külakeskuses Põlvamaal. Etenduse näitleja ja lavastaja oli Tarmo Tagamets.

Esietendusel oli publikut 120 inimest, järgnevatel etendustel Missos, Varstus, Rāpinas, Võrus ja Navil kokku 500 inimest. Lavastus sai rohkelt kajastusi meedias ning sotsiaalmeedias.

Projekti rahastamine toimus Võro Seltsi VKKF kaudu.

Vastutav täitja Triin Toom.

3.7. Võru keele laagrid lastele

Vana Võrumaa muuseumides toimus suvel kaks laagrit: 4.-6 juulil Mõniste muuseumis Kuutsil ja 26.-28. juulil Karilatsi Vabaõhumuuseumis Karilatsil. Laagritesse kaasati erinevaid õpetajaid ja tegevusjuhte Vana-Võromaalt, toimusid väljasõidud ja lõkkeõhtud, mitmed töö- ning õpitoad. Kogu laagri jooksul tegelesid lastega kasvatajad-rühmajuhid, kes kõnelesid laagrilistega võru keeles.

Vastutav täitja muuseumiosakonna juhataja Margit Pensa, kaastäitja Triin Toom arendusosakonnast.

3.8. Vana-Võromaa saatkond Seto Kuningriigis

Seto Kuningriigis 6. augustil Luhamaal oli esindatud Vana-Võromaa saatkond, kus saadikud tutvustasid Vana-Võromaad ja siinset kultuuripärandit: võrukeelset kirjandust, käsitööd, muuseume, saunakombestikku.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

3.9. Kirjandustänav „Kreutzwaldist Katariinani”

Uudse ettevõtmisena sai teoks kirjandustänav 19. augustil Võrus. Vabaõhuüritus, mis toimus Katariina alleel Katariina II kujust Vana-Võromaa Kultuurikoja ees kuni Kreutzwaldi ausambani Lauluisa pargis, kujunes üsnagi osavõtjaterohkeks. Kirjandustänav keskmes olid kohtumised Vana-Võromaa kirjanikega, kellest astusid üles Häniläne (Mariina Paesalu), Kauksi Ülle, Triinu Laan, Jan Rahman ja Vootele Ruusmaa. Viimane pakkus meeleoluka heliinstallatsiooni esitluse Võru linna ja Võrumaaga seotud luuletekstidest Vana-Võromaa Kultuurikoja raamatukogus. Sündmus korraldati koostöös Võrumaa Keskraamatukoguga. Rahvakultuuri Keskuse eraldas toetuseks 500 eur Vana-Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest, Võru linnavalitsus 2000 eur.

Vastutavad täitjad Tiia Allas ja Aimi Hollo.

3.10. Instituudi sügisene teaduskonverents "Kauksi Ülle 60"

Võru Instituut ja Kauksi Ülle korraldasid 23.–24. septembril Obinitsas kirjaniku 60. sünnipäeva puhul kahepäevase konverentsi, kus lisaks ettekannete kuulamisele sai vaadata kahte teatrietendust, uut luulekogu, tekstiilinäitust ja nautida piduõhtut. Konverentsi sai jälgida ka veebi teel ning ettekanded on järelvaadatavad:

<https://www.youtube.com/playlist?list=PL-0vG4pU-DzaS2UuU1tlavfzcXGvy5ki6>

Kohapeal osales umbes 60 inimest, otseülekannet veebist jälgisid 200 inimest, järelvaatamisi on seni olnud paar-kolmkümmend.

Konverentsi korraldamist toetasid Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapital 2784 euroga (esinejate tasud), Setomaa vallavalitsus 300 euroga (veebi- ja videoteenuse osalisteks kuludeks) ning Eesti Kultuurkapitali Võrumaa ja Põlvamaa ekspertgrupid 300 ja 250 eurot (konverentsi kultuuriprogramm).

Vastutav täitja Evar Saar, kaastäitja Tiia Allas.

3.11. Võru keele nädal 7-13. november

Nädala jooksul toimus erinevaid ettevõtmisi võro keele esiletoomiseks. Kolmandat korda toimus **agendikampania** juhtlausega „Üts süä, kats kiilt!“, osales ligi 200 agenti. 1. novembrist kuni võro keele nädala lõpuni toimus **bingomäng „Võrokõsõ välläkutsõ“** nii veebis kui paberil. Mäng kutsus üles võro keelt kõnelema ja võro kultuurile tähelepanu pöörama. Soovijad said mängida veebis **viktoriini „Tark ku tarõpõrss“**. Uudse ettevõtmisena korraldati esmaspäevast neljapäevani instituudi ruumides **võro keele kohvik** kus sisseastuja sai kõnelda võro keeles. Võru Instituudi saalis avati Kaja-Riina Plumanni maalinäitus „Siist ja säält“.

Toimus mitmeid **väljaannete esitlusi** (kogumik „Korõmbalt kavvõmbalõ“, uus võrukeelne „Täheke“, „Kalõvipoig“ TÜ Lõuna-Eesti keskuses, Helen Plado koostatud video võro keelest TÜ väljaandena). Võro lasteraamatukogus toimus kaheteistkümnendat korda **võro keeles ettelugemise päev „Kullõ, ma loe sullõ!“**.

Muuseumites toimus mitmeid võro keelega seotud sündmusi: Karilatsi muuseum kutsus mängima võrukeelset

sõnamängu, samuti tutvustas mardi- ja kadrisandis käimise kombeid. Vana-Võromaa Kultuurikojas said huvilised tutvuda esivanemate saunakommetega. Kreuzwaldi muuseumis said lapsed kuulata võrukeelseid muinasjututunde ning täiskasvanud said tutvuda muuseumiga võrukeelse giidi saatel.

Vana-Võromaa lasteaedades oli põnevaid tegemisi: käisid võrukeelsed külalised, lahendati ristsõnu, mängiti laulumänge, läbiti orienteerumisradu, loeti ette võrukeelseid raamatuid ja tehti Võrumaa toite, tõlgiti menüüsid võru keelde.

Ka **Vana-Võromaa koolides** pöörati suuremat tähelepanu võru keelele ja kultuurile. Näiteks Mõniste koolis pidas võrukeelse ettekande Hipp Saar; Põlva koolis käisid külas Kadri Lepasson, kes viis läbi võrukeelse muusikatunni, Kaido Kaha ja Toomas Ojasaar, kes rääkisid võrukeelseid lugusid ja mängisid lõõtspilli, Henrik Hinrikus, kes mängis lõõtspilli ja laulis koos lastega võrukeelseid laule ning Jan Rahman, kes lugus luulet ja laulis. Triinu Laan käis esinemas Rõuge põhikoolis ja Rápina gümnaasiumis. Mariko tutvustas Tähekest ja võrukeelseid mänge Väike Werrone kooli 1. ja 2. klassile.

Ilmusid **võro keele nädalat tutvustavad ajaleheküljed** Lõuna-Eesti Postimehes (30. okt) ja LõunaLehes (29. okt). Leheküljedkoostasid instituudi töötajad. Sündmuste kajastusi oli nii kohalikes kui üleriigilistes meediakanalites.

Vikerraadios tähistasid võru keele nädalat oma muusikasaadetes Andres Oja ja Sten Teppan. 13.11.2022 raadiosaates „Käbi ei kuku...“ oli võru keele nädala puhul esimest korda saatesarja ajaloos vestlus osaliselt võru keeles: <https://vikerraadio.err.ee/1608772027/kabi-ei-kuku-aapo-ja-tiina-ilves>. ETV-s AK ilmateade oli 30.10.22 õhtul saabuva võru keele nädala puhul osaliselt võrukeelne ning võru keelt kasutati ka 1.11.22 AK ilmateates.

17. võru keele nädal oli võrokeste kogukonnale üleskutseteks kanda märki “Kõnõlõ mukka võro kiilt”, kanda kodukandi rahvariideid, heisata võrokeste lipud riigiasutuste mastides ning korraldada nii kodus kui tööl võrukeelseid ettevõtmisi.

Vastutav täitja Triin Toom, kaastäitjad instituudi töötajad.

4. Koolitus- ja nõustamistegevus

4.1. Võrukeelsed keelepesad eelkooliealistele lastele

Vana Võromaa eelkooliealiste laste võru keele ja kultuuri õppes osales 1.01.2022-31.12.2022 16 lasteaiarühma: Antsla Lusti LA, Hargla Kooli LA, Kuldre Kooli LA, Lasva LA, Põlva LA Mesimumm (kaks rühma), Põlva Pihlapuu LA, Rõuge LA, Rõuge LA Viitina rühm, Veriora LA, Võru LA Punamütsike, Võru LA Sõleke (kaks rühma), Võru LA Päkapikk, Väimela LA ja Orava Kooli LA.

Lisaks keelepesarühmadele teeb Parksepa LA muusikaõpetaja muusikaringis võrukeelseid laulumänge, kuigi lasteaias keelepesapäevi ei ole.

Lasteaedades, kus töötavad keelepesarühmad, on kokku 300 last ja võru keele õppega tegeleb 50 õpetajat või muud töötajat. Võru keele õpe toimub üks kord nädalas.

Keelepesa tugiisikud nõustavad õpetajaid, koostavad ning jagavad õppematerjale, käivad lasteaedades abiks võrukeelse päeva läbiviimisel. Lisaks aidatakse lasteaedu võrukeelsete sündmuste ettevalmistamisel ja läbiviimisel.

Aprillis ja novembris toimus ettevõtmine „Raamatuga sõbraks”, kus Evely tutvustas rühmades keelepesa rändraamatukogu ja võrukeelseid raamatuid.

Keelepesa õppeaasta lõpuüritus ja tunnustusüritus toimus 15. juunil Võru lasteaias Sõleke, kus toimus kokkuvõtte möödunud õppeaastast ning ühine arutelu uue õppeaasta eesmärkidest. Instituudi esindajad ja haridusminister Liina Kersna tänasid õpetajaid. Haridus- ja Teadusministeeriumi tänukirja 10 aasta töö eest sai 3 lasteaeda ja 5 õpetajat.

Jõulude eel toimusid igas keelepesa rühmas jõuluprogrammid, kus Evely Haug kõneles lastele jõulukommetest ja mängis koos lastega jõulumänge.

Vastutavad täitjad Evely Haug ja Triin Toom.

4.2. Võru keele ja kultuuri õpetamine Vana-Võromaa koolides

Võru keele ja kultuuri õpe (sh võrukeelne aineõpe) toimus 2021/22. õppeaasta teisel poolaastal 11 kooli 31 erinevas klassis/õpperühmas, 2022/23. õppeaasta esimesel poolaastal on koole 10, klasse/õpperühmi 30.

2021/22. õppeaasta teisel poolaastal õpetati Vana-Võromaa 6 koolis (Põlva, Põlva Jakobi Kool, Haanja, Mõniste, Lüllemäe, Hargla) omakultuuri mitmele klassile/õpperühmale, neljas koolis (Kääpa, Orava, Vastseliina, Osula) sai õpet üks klass/õpperühm.

2022/23. õppeaasta esimesel poolaastal õpetati Vana-Võromaa 6 koolis (Põlva, Põlva Jakobi Kool, Haanja, Mõniste, Lüllemäe, Hargla) omakultuuri mitmele klassile/õpperühmale, neljas koolis (Kääpa, Viluste, Vastseliina, Orava) sai õpet üks klass/õpperühm.

2019. aasta sügisest hakkas võru keelt ja kultuuri õpetama Põlvasse loodud Jakobi Kool. Alustati ühe õpperühmaga, aga käesoleval ehk 22/23. õppeaastal on kolm õpperühma: 2.; 3.; 4. ja 5. kl.

2022. aasta hilissügisel hakkas võru keele ja kultuuri õppe taastamisele süvemalt mõtlema Võru Kreutzwaldi Kool, kelle direktorile sai antud erinevaid õppe- ja alusmaterjale, millele toetudes õppetöö üles ehitada.

2020. aasta sügisest suurendas Hargla Kool võru keele ja kultuuri õpetamise mahtu: neil on ka 22/23. õppeaastal 3. kl + Gaia-kl ja 2.+4.+väikeklassid nii kirä- kui muusigaoppus ja mõlemat/mõlemal 2 tundi nädalas. Ja veel 4.+5. kl+ väikeklassid õpperühm.

Vabaplaani järgi tegeldakse 22/23. õppeaastal võru keele ja kultuuri õppega vähemasti kolmes koolis (Kuldre, Tilsu, Varstu).

2021/2022. õppeaasta kevadpoolaastal toetas Võru Instituut 7 koolis antavaid tunde õpetajate töötasu osas, 22/23 õppeaastal on niisuguseid koole 9.

Võrukeelse õppe rahastamist toetas 2022. aastal Rahvakultuuri Keskuse Vana-Võromaa pärimuskultuuri meede 8000 euroga. Rahvakultuuri Keskuse rahastusel anti 364 võru keele ja kultuuri tundi, 176 võrukeelset ainetundi ja 10 võrukeelset kirjandustundi Vastseliina Gümnaasiumis.

Kokku anti 2022. aastal Vana Võromaa 10 koolis lisarahastatuna 459 võru keele ja kultuuri tundi, 176 võrukeelset ainetundi ja 10+47 (57) võrukeelset kirjandustundi.

Siin kokku arvestatud tundide hulgas pole nende koolide tunde, kes on õpetanud võru keelt ja kultuuri oma nn vabaplaani alusel, samuti Põlva Kooli kõigi kolmandate klasside tunde (22/23. õppeaastal said üks kord nädalas võru keele ja kultuuri õpet Põlva Kooli 3 kolmandat klassi (3.b; 3.c ja 3.a, kokku on õppijaid 66).

Võromaa arenduskeskusega koos toimus laiem ümarlaud võru keele ja kultuuri õpetamise teemal 26.10.22

Vastutav täitja Tiia Allas.

4.3. Keelekoolitus õpetajatele, lasteaiakasvatajatele ja teistele täiskasvanutele

4.3.1. Täienduskoollitused lasteaiasõpetajatele võrukeelsete keelepesade toetamise eesmärgil. Toimus 8 koolituspäeva:

22.01.2022 koolituspäev Võru Instituudis - osalejaid 9

12.02.2022 koolituspäev Võru Instituudis - osalejaid 12

05.04.2022 koolituspäev Võru Instituudis - osalejaid 18

30.04.2022 koolituspäev Võru Instituudis - osalejaid 11

15.06.2022 Õppereis Tartusse - osalejaid 25

09.09.2022 koolituspäev Võru Instituudis - osalejaid 13

15.10.2022 koolituspäev Võru Instituudis - osalejaid 11

11.11.2022 koolituspäev Võru Instituudis - osalejaid 9

Koolituste raames pakuti õpetajatele nii loenguid kui ka praktiliste tegevustega töötubasid, kust saadi uusi ideid keele õppeks.

Lasteaiasõpetajate koolituseks toetas Rahvakultuuri Keskus Vana-Võromaa pärimuskultuuri meetmest

3500 euroga.

Vastutavad täitjad: Evelyn Haug ja Triin Toom, kaastäitja Mariko Faster.

4.3.2. Võru keele ja kultuuri õpetajate koolituspäevad toimusid kahel korral, kevad- ja sügispoolaastal. 1. märtsil 2022 Võru instituudi saalis ja Zoomi kaudu, osales 12 õpetajat.

12. oktoobril 2022 Võru instituudi saalis, osales 9 õpetajat.

24. augustil toimus kirjandusreis Setomaale koos emakeeleõpetajate ainesektsiooni ja Võrumaa keskraamatukoguga.

Vastutav täitja: Tiia Allas

4.3.3. Keeleõpe täiskasvanutele

– Kevadel toimus nelja osalejaga võru keele algkursus Vastseliina rahvamajas.

– Sügisel toimus 12 osalejaga võru keele algkursus Tallinna rahvaülikoolis.

– Sügisel toimus 10 osalejaga võru keele edasijõudnute konsultatsioonikursus Tallinna Võru Seltsis.

Kursusi valmistas ette ja õpet viis läbi Sulev Iva.

4.4. Keelenõu ja kohanimede alane nõustamine

Mahukamad nõustamised olid:

- Tallinna Linnateatri vabaõhulavastuse „Kalaranna 28“ võrukeelse osa tõlge ja toimetus. Etendus lavastati ja mängiti 2022. aasta suvel Tallinnas. Nõustas Sulev Iva.
- Pärt Uusbergi valmiva heliteose „Regiväli“ jaoks nõustatud võro- ja setokeelsete laulude valikut, täpsustatud hääldust ja selgitatud sõnade tähendust, antud täpsed viited kasutatud viisidele ja tekstidele. Urmas Kalla.
- Eesti Rahvaluule Arhiivi koostatava „Looduspärimuse antoloogia“ (koostatakse „Tartu 2024“ raames) võrokeelsete rahvalaulutekstide toimetamine ja nende eestikeelsete tõlgete kontrollimine. Urmas Kalla.
- Triinu Laane lasteraamatu „Poiss ja papa“ tegelaste keele kohendamine Räpinä-päraseks. Urmas Kalla.
- Räpinä valla lehele kohalikus keeles lugude kirjutajale Heeringe Toomasele keelenõu andmine. Urmas Kalla.
- EKI nõustamine elektroonilise "Eesti murrete sõnaraamatu" täiendamisel. Kontrollitud võrokeelsete märksõnade tähendusi ja võrokeelsete näitelauseste korrektsust (märksõnaartiklid vahemikus „piibli-podina“). Urmas Kalla ja Mariko Faster.
- Kirjandusmuuseumis välja antud Ello Kirsi kogutud seto juttude kogu Enn Kasaku eestikeelsete tõlgete setokeelse originaaliga võrdlemine ja toimetamine, mille tulemusel ilmus trükist raamat: „Maailmade vahel I. Ello Kirsi Setomaal kogutud lood 1938–1940“. Monumenta estoniae antiquae VIII. Eesti kirjandusmuuseumi folkloristika osakond. Tartu 2022. Sulev Iva.

Muu kirjalikult antud keelenõu (18 juhtu) on arhiveeritud instituudi keelenõu kataloogis.

4.5. Vana-Võromaa kultuuripärandi alane koolitus ja nõustamine

Enamus Vana-Võromaa eripära alaseid nõustamisi toimus Vana-Võromaa turundustegevuste raames: turismikoordinaatorite nõustamine, võro kultuuri eripära esindatus reklaamides (tekstide koostamine, piltide otsimine). Külli Eichenbaum

Uma Meki komisjonis on nõustatud toidutootjaid ja võrgustiku koordinaatorit, Uma Meki kohvikute ja restoranide nädalate (juuni, oktoober) raames toidukohtade Uma Meki menüüde tõlkimine võru keelde. Külli Eichenbaum

Vastutav täitja: Külli Eichenbaum ja instituudi töötajad.

4.6. Võru keele ja kultuuri ning Instituudi töö tutvustamine

Töötajate peetud loenguid ja esinemisi on kajastatud täpsemalt p 8 ning töötajate tööaruannetes. Võrukeelsete raamatute ja võru keele tutvustamine väliüritustel jm ettevõtmistes on kajastatud p 5.3.1. Antsla kogukonna kutsel osalesime Antsla meistrite päeval 19. juunil, kus sündmusel „Elav raamatukogu“ tutvustasid instituudi töötajad võru keelt ja kirjandust ning koha- ja isikunimede uurimist (Kaile Kabun, Evely Haug, Evar Saar, Mariko Faster).

5. Võro kultuuriruumi ühendavate ja esile toovate tegevuste arendamine koostöös teiste partneritega

5.1. VI Uma Pido ettevalmistused 2022 aastal.

Pidu toimub 1. juunil 2024 Põlva Intsikurmus, VI Uma Pido teema on „Mäng“. Peo lavastajaks on Diana Leesalu, kunstnik Marion Undusk, nukujuht Taavi Tõnisson ja koreograaf Ingmar Jõela. Peo ettevalmistused jätkusid ning koostöös muusikatoimkonna ja lavastajaga sooviti tellida repertuaari juurde 1-2 laulu. Ühe laulu loojaga kokkulepped ei toiminud ja seetõttu on läbirääkimised uue autoriga ning laulu valmimine nihkunud 2023. aastasse. Ülejäänud repertuaar on paigas, laule prooviti kooridega, koostöös muusikatoimkonna ja autoritega täpsustati noote. Laulude tekstid toimetas Mariko Faster ja noodigraafikaga ja nootide toimetamisega Riivo Jõgi. Uma Pido noodivihikusse saab 30 laulu, sh peo vahenumbrites esitamisele tulevad laulumängud Vana-Võromalt. Peo lavastusmeeskond kogus ainet võru rahvapärilikest muinasjuttudest ning rahvamängudest. Täpsustus lavastuse visuaalne kontseptsioon. Lavastaja tegeleb peo stsenaariumi väljatöötamisega. Koosolekud toimusid muusikatoimkonna ja loomingulise meeskonnaga. Projektijuhi ülesandeks oli partnerite vahelise suhtluse koordineerimine, kokkulepete sõlmimine ja rahastustaotluste tegemine. Pidul korraldatakse koostöös Võro Seltsiga VKKF, mille kaudu toimub ka projekti rahastamine.

5.1.1. Võrukeelse koorilaulukogumiku „Liigu’, liigu’, laulukõnõ!“ väljaandmine ja esitluslontsert.

17. mail 2022 anti välja koorilauluraamat 33 lauluga erinevatele kooriliikidele Materjal kogumikku saadi viimasest võrukeelsete koorilaulude ja –seadete konkursile tulnud võistlustöödest. Kõik konkursi laulud ei mahu/sobitu Uma Pidole ja seetõttu tehti võrukeelse koorilauluvara mitmekesistamiseks uue repertuaariga noodivihik. Kogumikus on nii päris uusi koorilaulu kui ka Vana-Võromaa kihelkondade rahvalaulude seadeid. Noote toimetas Silja Otsar ja tekstid toimetas Mariko Faster. Noodivihiku esitluskontsert toimus suvel 15. juulil Moostes, koostöös Mooste Elohelü festivaliga. Laule esitasid naiskoor Tempera ja segakoor Hilario Võrust ning ansambel Miinus Seitse Tallinnast. Kontsert oli menukas ja võrukeelne lauluvara sai enam tähelepanu. Kontsert salvestati ja kõlanud laule on võimalik vaadata Uma Pido YouTube kanalilt https://www.youtube.com/watch?v=jV41HqYRVxc&list=PLtjOgTDrIO9IfC9Q6nNt-BPu_4_6PPI9.

Noodiraamatut on pakutud kõigile Vana-Võromaa ja Uma Pidol osalenud kooridele. Projektijuht kooskõlastas laulude avaldamise küsimused autoritega, koostas rahastustaotlusi ja korraldas noodivihiku „Liigu’, liigu’, laulukõnõ!“ esitluskontserdi.

5.1.2. Uma pido eelsündmuse planeerimine.

Alustati ettevalmistusi Uma Pido eelsündmuse – kultuuriorienteerumise mängupäevade ettevalmistustega. Ürituse planeerimisse ja korraldusse kaasati Võru- ja Põlvamaa Spordiliidud, orienteerumisklubi Võru, Põlva Kobras, OK Juku-Peedu, Tartu Ülikooli eetikakeskus ning laulumängude läbiviijana Meelika Hainsoo. Mängupäevade eesmärgiks on Vana-Võromaa pärimus siduda tänapäevase ja haarava õhkkonnaga omakultuurisündmus läbi liikumise, millest on võimalik osa saada võimalikult paljudel inimestel. Mängupäevi planeeritakse 2023. aasta augustist kuni 2024. aasta maikuuni, kokku 10 etappi. Etapid toimuvad kõigis Vana-Võromaa kihelkondades, Võru linnas ja sõpradest setode juures.

Uma Pido ettevalmistuste ja eelsündmuse rahastamine toimub Võro Seltsi VKKF kaudu.

Vastutav täitja Merike Tigas.

5.2. Suitsusaunaga seotud kultuuripärandi tutvustamine

Vana-Võromaa suitsusaunade koostöövõrgustiku tegemises oli mahukam ettevõtmine sauna-aastat 2023 ettevalmistav töö. Kogukonnaga ja saunahuvilistega plaanide aruteluks ning ideede kogumiseks sai korraldatud 13. juunil Hämsaare puhketalus mõttetalgud, teemal kuidas saaksid Vana-Võromaa ja Setomaa eelolevast sauna-aastast osa võtta. Kõikide arutelul väljapakutud ideedega saab tutvuda suitsusauna kodulehel: https://savvusann.ee/wp-content/uploads/2022/06/Sanna_aasta_2023_ideed.pdf

Suitsusauna-teemalise lauamängu edasiarendusel (vastutavad täitjad Helen Piir ja Triin Toom) toimusid mitmed praktilised mängu läbimängimised erinevates testgruppides, tulemusena on täpsustatud ja selgemaks kirjutatud mängureegleid ja tegelaskujud, lõpiliku kujundustöö osas on kokkulepe kunstnik Epp Margnaga.

Aasta jooksul veel on korraldatud saunaraamatu digiteerimine, koostatud ja levitatud suitsusaunadega seotud uudisi, hallatud kodulehte savvusann.ee, vahendatud sauna-infot huvilistele, arutatud Tartu 2024 esindajatega saunateemade kaasamist kultuuripealinna tegevustesse. Vana-Võromaa muuseumid koostasid sauna-aasta teemakalendri 2023. aastaks.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

5.3. Vana-Võromaa arendusprojektid: käsitöövõrgustiku arendamine ning kultuuriruumi turundamine.

Jätkati arendustegevusi käsitöö valdkonnas ning Vana-Võromaa kultuuriruumi turundamisel. Tegevuste aruanne on instituudi kodulehel: <https://wi.ee/et/tegemised/vana-voromaa-aronguprogramm/>

5.3.1. Käsitöövaldkonna arendustegevuste 2022. aasta peamised tulemused:

- Toimus uute omapäratoodete loomise konkurss teemal „Kirjun om väke / Vana-Võromaa muustrivägi“ Konkurss kestis 10. veebruarist kuni 29. aprillini, kokku laekus 17 erinevat tööd, osales 7 autorit ja üks kollektiiv. Konkurssi ja tulemusi kajastati laialdaselt piirkonna meediakanalites.

- Koostööprojekti Best Nest raames korraldati märtsist kuni mai lõpuni viis käsitööettevõtlust toetavat koolitust Vana-Võromaa käsitöölisele.

- Koostöös Võru linnavalitsusega valmistati perioodil mai-juuli ette Vana-Võromaa käsitöönäitust "Meistre kässiga luudu". Näituse avamine toimus 2. augustil Võru Linnagaleriis. Sündmuse video- ning fotojäädvustused on avaldatud Vana-Võromaa Käsitüü FB lehel: <https://www.facebook.com/vanavoromaahandycraft/>

Samal lehel tutvustati näituse meistreid ja loomingut kogu näituseperioodi jooksul augustis ja septembris. Toimus kolm kuraatortuuri. Näitus sai tugeva positiivse kajastuse kohalikus meedias. Jätkutegevusena koostasime näituse meistrite töödest kalender-kataloogi: <https://umapuut.ee/toode/2023-aasta-seinakalender-kasityy/>

- Vana-Võromaa Käsitüü oli aasta jooksul esindatud kaheksal üritusel: Maarahva laat Vastseliinas, Vana-Võromaa saatkond Seto kuningriigis Luhamaal, Ökofestival Karilatsis, Uma Meki laat Võru linnaväljakul, Lindora laat, ERKL mardilaat Tallinnas Saku Suurhallis, ERM jõululaat ja Võru maakonna käsitöö näitusmüük Riigikogus. Lisaks korraldasime kahenädalase jõulueelse käsitöömüügi Võru Instituudi ruumides.

- Toimus 7 ümarlaua-kokkusaamist. Otsekontaktide kaudu lisandus koostööringi uusi käsitöö-huvilisi.

- Tehti võimaluste piires ettevalmistusi, et Võru linnas avatavas loomemajas saaks tutvustada ja esitleda Vana-Võromaa traditsioonilist käsitööd haridusprogrammide, sündmuste, näitusmüügi ja oskusteabe vahendamise kaudu (toimemudel, tegevuskava, inventari hange jms).

- Vana-Võromaa rahvarõiva nõukoja kaudu toimus 10 mahukamat nõustamist rahvarõivaste komplekteerimise, valmistamise ja kandmise kohta. Rahvarõivaste esitus toimus 9. juulil Võru Pärimustantsufestivalil; täiendatud on veebiportaali „Eesti rahvarõivad“ <https://rahvarõivad.ee/> Vana-Võromaa Vastseliina kihelkonna rahvarõivaste osas ning Kanepi ja Rõuge mehe rõivastuse osas.

Vastutavad täitjad Külli Eichenbaum ja Vilve Oja.

5.3.2. Vana-Võromaa kultuuriruumi turundustegevused 2022

- Vana-Võromaa sihtpiirkonda tutvustav veebileht <https://www.puhkaeestis.ee/et/ponevad-paigad/louna-eeesti/vana-voromaa> on hoitud ajakohasena, aasta lõpu seisuga kuvatakse lehel 433 objekti/sündmust, ettevalmistatud tuure on 21, uusi tuure valmistati ette, kuid need pole veel avaldamiseks valmis.
- Pildipanka täiendati 40 fotoga kultuuripärandi teemadel, toimus kaks fotosessiooni: talvised pildid teemal suitsusaun ja rahvarõivad, mets (13. jaan, fotograaf Sven Zacek) ja jaanipäev – lõõtspill, kohalik toit, loodus, saunavihad (20 juuni, fotograaf Sven Zacek).
- Piirkonda külastavatele blogijatele korraldati kultuuripärandi-elanused Sepa talus (sepatööd Reemani Peetri juures); suitsusauna, külapoe ja vanade töövõtete elamused Mõniste talumuuseumis.
- Uma Meki märgiseid anti välja neljas taotlusvoorus. Uma Meki kohvikute ja restoranide nädalad toimusid kevadel 4.-10. aprill ja sügisel 7.-16. oktoober. Mõlemal nädalal osales 10 toidupakkujat. Komisjoni ülesandeks oli enne toidunädalate toimumist nõustada toidukohti koha peal (UM menüü toitude sobivus ning kohaliku tooraine pakujate soovitamise) ning turundustegevuste ettevalmistused (fotod toitudest, soovitusel turunduseks, ühisturunduse kanalite tutvustamine). Külli vastutusel on menüüdes toitude nimede kirjakuju täpsustamine ning menüüde tõlkimine võru keelde ning turunduses vajalike võrukeelsete tekstide loomine/reklaamide tõlked. 8. oktoobril toimus Võru linnaplatsil Uma Mekki suurlaot, mille ettevalmistustoimkonnas oli Külli ülesandeks osaleda turunduses (nõustada võru keele, reklaamide osas, koostada küsimused raadiomängu jaoks).

Vana-Võromaa arendusprojektide edendamiseks 2022.a oli toetus rahandusministeeriumist 25 000 eurot, Vana-Võromaa Käsitöö MTÜ sai tegevustoetust Vana- Võromaa pärimuskultuuri toetamise meetmest 8000 eurot, regionaalseid investeringuid riigikogu kaudu 5000 eurot (loomemaja ja rahvarõiva nõukoda).

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

5.4. Ummamuudu infolisti haldamine

List toimib aadressil ummamuudu@lists.riik.ee Inimesi tuleb listi lisada, aadresse välja vahetada, kultuuriruumi infot edasi saata jms. Aasta alguses oli listis 282 liiget, aasta lõpus 313. Aasta jooksul liikus listi kaudu 230 teadet. Listi haldamisega tegeleb Külli Eichenbaum, haldusõigused on jagatud ka Triin Nagelile.

Vastutavad täitjad Külli Eichenbaum ja Triin Nagel.

5.5. Võro keele iistkõnõlõja rändameti hoidmine

2021. aastal sai teoks „Vunki mano“ mõttetalgute üks ideearendus: võru keele kõnelemisele annavad järjepidevalt hoogu erinevad tuntud võrokesed pidades vähemalt kuu aega *iistkõnõlõja* ametit ja kutsudes oma eeskujuga üles võrokesi võru keelt avalikus ruumis julgelt kõnelema. Instituut aitab *iistkõnõlõjat* tema ideede elluviimisel, korraldab ameti ja sümbolika edasiandmist järgmisele ametipidajale, jagab infot *iistkõnõlõja* tegevuste kajastamiseks loodud FB lehel <https://www.facebook.com/people/V%C3%95RO-KEELE-iistk%C3%B5n%C3%B5l%C3%B5ja/100074795402105/> ja teistes kanalites.

2022. a *iistkõnõlõjad* ametiaja järjekorras nimetatuna: Kaja- Riina Pluumann, Tiit Toots, Silvi Jansons, Viiv Kornel, Margus Konnula, Eliisabet Raju, Tuulõ Iva, Margit Õkva, Ene Säinast, Kaido Kaha, Ulvi Mustmaa.

Vastutav täitja Triin Toom.

5.6. Koostöö Eesti Rahvamuusikatöötlaste festivaliga Mooste Elohelü

Festival toimus 15.-16.07. Võistluskontserdi kohustuslik lugu pärines Räpinä kihelkonnast, sealhulgas ka

kihelkonna alla kuulunud küladest Lämmijärve idakaldal. Urmase eestvõtmisel loodi koos Heldur Petersoniga näitus eesti (võro) asustusest Lämmijärve idakaldal. Näitus pandi esmalt välja eelkontserdi toimumise kohas Mehikuurmas, seejärel toodi üle Mooste koolimajja ja jäi pärast festivali veel mõneks ajaks nähtavale Veskiteatri ruumes. Urmas korraldas ja viis läbi festivali eelkontserti, mis toimus 15.07. Mehikuurmas. Osa võtsid Väike Hellero, Liinats´uraq, Lüü-türr, Käokirjas ja Mooste Rahvamuusikakooli pilliklubi.

Merike Tigas osales festivali korraldustoimkonna töös, korraldas festivali programmis ühe võrukeelsete koorilaulude kontserdi. Festivali võistluskontserdil 16.07. andis Võro Instituut välja tavapäraselt „Julgõ joro” auhinna, mille sel korral sai kooslus Olõng.

Urmas Kalla koostas vajalikke sisulisi tekste ning tõlkis materjale võru keelde. Sügisel otsis Urmas ERA-st sobivat lugu 2023. a festivalile. Toimikond kinnitas sobivaks Vanal Võromaal laialt levinud uuema rahvalaulu „Ma saisi korgõl mäe pääl”. Urmas koostas kohustusliku loo jaoks abistavad ja seletavad tekstid. <https://www.moostefolk.ee/voistluslugu-2023/>

Vastutav täitja Urmas Kalla, kaastäitja Merike Tigas.

5.7. Koostöö Võrumaa regilauliku väljaandmiseks.

Koostööprojekt Eesti Kirjandusmuuseumi Rahvaluule Arhiiviga, mille eesmärgiks on Võromaa rahvalaulude kättesaadavaks tegemine laiale publikule, luues esmalt internetivariandi. Võrumaa regilaulikut koostab Edakai Zimmermann, toimetajaks on folklorist Mari Sarv.

Edakai on alustanud laulude ülespanekut interneti. Sel aastal oli tööjärg pulmalaulude juures, neid toimetasid Urmas ja Mariko.

Vastutav täitja Urmas Kalla.

5.8. Noorte kaasamine võro kultuurisündmuste korraldusse

Koostööprojekt Võro Selts VKKF-ga, kus instituudi töötajad toetavad oma teadmiste ja kogemustega ettevõtmisi, mille kaudu noori tuua võro kultuuri taasloomesse. Triin Toom aitab Janek Vaabil korraldada noorte inspiratsioonikohtumisi, mille eesmärk on viia võro kultuuri huvilised noored kokku võro loomeinimestega ning pakkuda noortele osalemist või eestvedamist noortepäraste ettevõtmiste korraldamisel. Aasta jooksul toimus kolm kohtumist: noore muusiku ja laululooja Kaisa Kuslapuuga 28.mail; kirjanik Kauksi Üllega 30. juulil ja kohanimeuurijate Evar Saare ja Mariko Fasteriga 8. oktoobril.

Vastutav täitja Triin Toom.

5.9. Uus kogokondlik algatus: Uma Lepe

Vana-Võromaa haridussüsteemis võro keele süsteemseks ja regulaarseks õpetamiseks kohalike omavalitsuste poolt kokkuleppe ehk lühemalt Uma Lepe sõlmimine.

Võru maakonna arengustrateegia uuendamise seminaril 27. mail Võru Kultuurimajas Kannel kaardistati ootusi maakonnaülestele ühistegevustele ning üheks enim poolehoidu leidnud sihiks oli võro keele õpetamise osas Uma Lepe sõlmimine.

Koostööprojekti “Public governance and cultural heritage” (Norden, PA-GRO-1535) raames toimus 28.09-06.10.2022 kogemusreis KOVi haridus- ja kultuuriametnike ja Võrumaa Arenduskeskuste inimestega Põhja-Norra ja Põhja-Soome tutvumaks sealsete kohalike omavalitsuste omakultuuri- ja keelepraktikatega kveeni keele keskuses (Norra) ja Utsjoe koolis (Soome). Reisi sisulise osa valmistas ette Mariko Faster.

Võrumaa arenduskeskusega koos toimus laiem ümarlaud võro keele ja kultuuri õpetamise teemal 26.10.22.

Uma Lepe tekst on praegu mustandi kulul, millele erinevad inimesed on lisanud kommentaare.

Vastutav täitja Rainer Kuuba

5.10. Osalemine erinevate töörühmade töös

- Vabariigi Valitsuse kohanimenõukogu töös osaleb nõukogu liikmena Evar Saar.
- TÜ Lõuna-Eesti keele ja kultuuriringute keskuse nõukogu liikmed on Külli Eichenbaum ja Rainer Kuuba.
- Eesti vaimse kultuuripärandi nõukogu liige on Külli Eichenbaum.
- Eesti põliskeelte koostöökogus osalevad Rainer Kuuba ja Sulev Iva.
- Rahvamuusikatöötlaste festivali „Mooste Elohelü“ korraldustoimkonnas osalevad Urmas Kalla ja Merike Tigas.
- Karula rahvuspargi koostöökoja liige on Rainer Kuuba.
- Vana-Võromaa suitsusaunade koostöökogu infojuht on Külli Eichenbaum.
- Kohaliku toidu kaubamärgi *Uma Mekk* komisjoni liige on Külli Eichenbaum.
- MTÜ Wikimedia Eesti korraldustoimkonnas osaleb Sulev Iva, kes on ka Wikipedia võrukeelse versiooni koordinaator.
- Võrukeelse ajalehe *Uma Leht* kolleegiumi töös osalevad Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Rainer Kuuba ja Evar Saar. Lehe abitoimetaja on Kaile Kabun.
- Kangro-preemia komisjoni töös osaleb Tiia Allas.
- Eesti ja Soome-Ugri Keeleteaduse ajakirja peatoimetaja alates 2021. a on Helen Plado (koos Pärtel Lippusega TÜ-st).
- Võru maakonna kodanikuühiskonna tunnustuste üle otsustava žürii töös osales Võru Instituudi esindajana Tiia Allas. Tunnustuste andmist korraldab Võrumaa Arenduskeskus.
- Võru Instituut on kaugtöövõrgustiku Kupland liige alates 2021. aastast, Triin Toom on instituudi esindaja Kuplandi võrgustikus.
- Kultuuripealinn Tartu 2024 kultuurikompassi infopäevadel ja foorumitel osalesid Merike Tigas, Triin Toom.
- Võru maakonna arengustrateegia 2035+ seire ja uuendamise seminaridel osalesid Tiia Allas, Külli Eichenbaum, Rainer Kuuba.
- Põlva maakonna arengustrateegia 2035+ erinevate töögruppide tööst võtsid osa Tiia Allas, Merike Tigas ja Margit Pensa.
- Võru maakonna arengustrateegia 2035+ raames kultuuri ja eripära tegevuskava „LOOV VÕRU MAAKOND“ töörühmas osalesid Triin Toom,

5.11. Osalemine rahvusvahelistes projektides:

5.11.1. Sulev Iva osaleb ohustatud keelte projekti - ELP (<https://www.endangeredlanguages.com>, kontaktisik Anna Belew) koostöövõrgustikus. 2022. a. osalemine veebifestivalil ülemaailmse põliskeelte kümneaastaku alguse tähistamiseks, vt pt 8 Sulev Iva ettekanne.

Vastutav täitja Sulev Iva.

5.11.2. Varasema Eesti-Norra ühisprojekti *Saami-Eesti keeletehnoloogia-alane koostöö: sarnased keeled, ühesugune tehnoloogia* jätkuprojektis „Võro ja seto integreeritud keeletehnoloogia ja keeleressursid“ (vt pt 1.1.) on võru keele morfoloogiamuunduri arendajana kaasatud Jack Rueter Helsingi Ülikoolist; infrastruktuuri osas jätkub koostöö Norra Arktilise Ülikooliga Tromsøs.

Vastutav täitja Sulev Iva.

5.11.3. Võru Instituut on koostööpartner Euroopa keelelise võrdsuse võrgustikus (ELEN - <https://elen.ngo>, kontaktisik Davyth Hicks). Infokorje tulemusena on valminud andmebaas ja ülevaade Euroopa keelte keeletehnoloogilistest vahenditest ja ressurssidest, vt Euroopa keelevõrk (ELG) <https://live.european-language-grid.eu>. (otsinguga "Võro" leiab sealt nüüd ka võro keeletehnoloogilised vahendid ja ressursid). Projekti abiga loodetakse aastaks 2030 oluliselt suurendada Euroopa keelte vahelist digitaalset võrdsust.

Vastutav täitja Sulev Iva.

5.11.4. Instituut on partner rahvusvahelises koostööprojektis „Kohaliku ettevõtluskultuuri edendamine ja loomemajandusettevõtjate konkurentsivõime tõstmine Võru ja Pihkva linnas" ("Increasing entrepreneurial culture and competitiveness among artisans and craftsmen in Võru and Pskov"). Seoses rahvusvahelise olukorra muutumisega muudeti Eesti-Vene piiriülese koostöö programmi suunitlust, programm nimetati Eesti EL välispiiri programmiks, projekti ER58 BestNest kaasrahastab Euroopa Liit Euroopa naabrusinstrumendi raames, tegevusi Vene suunas enam ei toimu.

Projekti juhtpartner on Võru linnavalitsus, kaasrahastab "Eesti-Vene piiriülese koostöö programm 2014-2020" : Koostööprojekti kestvust pikendati kuni 2023. a sügiseni, sest loomemaja hoone renoveerimine on veel pooleli.

Külli ja Vilve nõustasid projekti juhtpartnerit (Võru LV, esindajad Kait Kabun, Tiina Hallimäe) käsitöölisele suunatud koolituste kavandamisel ja läbiviimisel, ühiselt korraldati Vana-Võromaa käsitöönäitus „Meistre kässiga luudu“. Osaleti renoveeritava loomemaja tegevusmudeli koostamisel, kavandati käsitööruumides tegevusi ning prognoositi kulusid-tulusid.

Vastutav täitja Külli Eichenbaum.

5.11.5. Koostöö paljusid Euroopa ülikoole ühendava konsortsiumiga Euroopa Liidu Horizoni programmist ühise Euroopa regionaal- ja vähemuskeeli toetava europrojekti taotlemiseks, milles Võru Instituut oleks olnud üks osaline. Projekti üldinfo: HORIZON-CL2-2022-HERITAGE-01 (Research and innovation on cultural heritage and CCIs - 2022) Topic: HORIZON-CL2-2022-HERITAGE-01-01 Type of Action: HORIZON-CSA Proposal number: 101094864 Proposal acronym: BRIDGE-DIVERSE.

Konsortsiumi ühist projektitaotlust ei rahuldatud.

Vastutav täitja Sulev Iva.

5.11.6. Seoses Euroopa kultuuripealinna Tartu ja Lõuna-Eesti 2024 rahvusvaheliseks ettevalmistuseks ja kultuurivahetusprogrammiks valmistusega osales Võru Instituut 15. juunil Värskas Annela Laaneotsa ja Triinu Laane eestvedamisel toimunud kohtumisel Norra Bodø omavalitsuse luulajasaami keele- ja kultuuritöötajatega. Arutati koostöövõimalusi eelkõige Bodø saamide ning võru ja seto keelekogukondade omakeelsete ja omakultuurihuviliste noorte vahel.

Vastutav täitja Sulev Iva.

6. Kultuuripärandi kogumine ja esitlemine Vana-Võromaa muuseumides

Vana-Võromaa muuseumide 2022.a tegevuskava täitmise aruanne on esitatud lisas 2.

Üldises osas on vastutajateks osakonnajuhataja Margit Pensa ja vastavalt muuseumidele juhatajad Aimi Hollo, Airi Rüütli, Margit Pensa ja Tiia Haug.

7. Ilmunud artiklid:

Faster, Mariko, Teiva, Nele Karolin, Trigel, Ilona 2022. Keeleteaduslik elulugu 3. Nimelood: Mari Tammest Hello Kitty'ni. – Oma Keel 2, lk 61–69.

Jüvä, Sullöv (Iva, Sulev) (2022). Võro keele digivaraq ja keeleteknoloogia – võimalusõq ja pruuksminõ. – Võro

Jüvä, Sullõv (2022). Lõunõeesti keeleq ja rahvaq. Ilmunud kuues osas. – Võro keelen võro keelest. Link: <https://vorokiil.blogspot.com/2022/03/lounoeesti-keeleq-ja-rahvaq-i-kuis-meid.html> (I osa, samast leitavad ka ülejäänud viis osa). Kuulataq ka Helüaida Tiidüsjutu sarjas: <https://xn--helait-5ya.ee/juva-sullov-lounoeesti-keele-ja-rahva/>.

Iva, Sulev (2022). Jõuda tuleb ka võrukeelse hariduseni. Postimees. Arvamus. 16.07.2022: <https://arvamus.postimees.ee/7565265/sulev-iva-jouda-tuleb-ka-vorukeelse-hariduseni>

Kadri Koreinik, Helen Plado (2022). Linguistic and extra-linguistic arguments in graphization debates: an unsettled standard of Southern Estonian. In: Bradley, Jeremy (Ed.). *Tonavan Laakso – Eine Festschrift für Johanna Laakso*. Vienna: Praesens Verlag. (Central European Uralic Studies; 2). 309–336.

Plado, Helen (2022). Rahvakeelsus XX sajandi alguskümnendite Eesti keelekorralduses (Vaateid eesti keelekorralduse arenguloole). *Keel ja Kirjandus*, 65 (12), 1075–1092.

Plado, Helen; Lindström, Liina; Iva, Sulev (2022). Võro - South Estonian. In: Riitta-Liisa Valijärvi, Daniel Abondolo (Ed.). *The Uralic Languages* Routledge.

Kalla, Urmas (2022). Sibula Jaani võrokiilne vastakostmine „Kalõvipojalõ“: Võhu luuq ja laaluq; Võro Instituudi Toimõndusõq 37. Võro, 111-146

Magistritõõ Tiia Allas:

„Miks ja kuidas õpetada kohta? Kultuurilise identiteedi kujundamine võro keele ja kirjanduse õpetamise kaudu Vana-Võrumaa üldhariduskoolides” kaitstud Tartu Ülikoolis hindele “A” 4.07.22

8. Peetud ettekanded:

Tiia Allas:

“Võro kiil ja kultuur” loeng-seminar koos Triin Nageliga Põlva Ühisgümnaasiumi noortele 31.03.22

„Võro kiränike maastigusümboli ehk ihojalaga Rõugõn“ Kaika suveülikooli matkapäeval Rõuges 30.07.22

“Miks ja kuidas õpetada kohta? Kultuurilise identiteedi kujundamine võro keele ja kirjanduse õpetamise kaudu Vana-Võrumaa üldhariduskoolides” Võrumaa arenduskeskuse esimesel teaduspäeval Võro Instituudis 24.11.22

Mariko FASTER:

„Kveenid, põhjasaamid, inarisaamid“. Võro Instituudis õppereisist osavõtjatele 13.09.2022

Võron kielen asema ja sen käyttö. Kveeni instituudis Norras 29.09.2022

Hargla vetenimed – oma doktoritõõ tulemuste ja kirjutamisprotsessi tutvustus. Võro maakonna teaduspäeval Võro Instituudis 23.11.2022

Võro keele oppamisõst. Võru valla kultuurikomisjonile 01.11.2022.

Sulev Iva:

„Revitalisation and promotion of the Võro language in Estonia“ veebiettekanne ülemaailmse põliskeelte aastakümne alustuseks ELP (Endangered Languages Project) korraldatud ja 14.–23. jaanuaril 2022 toimunud rahvusvahelisel põliskeelte veebifestivalil „Festival of Indigenous Languages“. Ettekanne 22. jaanuaril peetud. Festivali koduleht: <https://sites.google.com/endangeredlanguages.com/elp-festival/home?pli=1>

Ettekanne videosalvestis:

https://www.youtube.com/watch?v=cE2hYivITrk&list=PLPTs2Q1q0azXiR99U_rNSgN2gIH0nrB5b&index=16

"Keelejuttu võro keelen" ettekanne-töötuba Nõo Reaalgümnaasiumi 10. klassidele ja õpetajatele 16. märtsil 2022

„Haani keelest“ ettekanne Haanja rahvamajas Haanimiihi nõvvokua ja Haanja noorte korraldatud üritusel 7. mail 2022

„Võro keeletehnoloogia: võimalusõq ja pruukminõ“ ettekanne Uppsala Ülikoolis, Rootsis, väiksemate läänemeresoome keelte konverentsil „Minor Finnic Languages I“ 3. juunil 2022. Konverentsi ja mh ka võru ettekanne kajastus ja intervjuu on järelkuulatav Rootsi rahvusringhäälingu meä keele raadio Meänraatio 6.06.2022 saates Gränslöst:

<https://www.listennotes.com/podcasts/me%C3%A4nraatio/gr%C3%A4nsl%C3%B6st-henrik-niva-maria-hZrKETpmtgu/>

„Keelejuttu võro keelen“ ettekanne päritud väärtuste ööpäeval Kiidil 11. juunil 2022. Ettekanne on järelkuulatav Eesti folkloorinõukogu kodulehelt: <https://folkloorinoukogu.ee/podcast/avalik-salvestus-iva-sulev-keelejuttu-voru-keelen/>

„Vyrovīšu volūdys tehnologeja: vareibys i lītuošona / Võro language technology: possibilities and use“ kakskeelne (latgali/inglise) ettekanne Rēzekne Tehnoloogiainstituudis, Lätis, rahvusvahelisel regionaalkeelte konverentsil „Regional Languages in Education: from Literature towards Literacy“ 17. juunil 2022. Latgali regionaaltelevisiooni uudis konverentsist ja mh ka sellest ettekandest on nähtav lingilt: <https://www.facebook.com/watch/?ref=saved&v=773740626968462>

„Võro keele täambädse päävä saisost“ ettekanne Tallinnas, Eesti Teaduste Akadeemias, ülemaailmse põliskeelte aastakümne Eesti ametliku avaüritusena peetud konverentsil „Eesti keeleala – põline ja rikas“ 21. oktoobril 2022. Konverentsi kava ja videosalvestis on leitav lingilt: <https://www.emakeeleselts.ee/koikteated/konverents-eesti-keeleala-poline-ja-rikas/> Samuti on konverentsi kajastus koos valikuga ettekannetest järelkuulatav Vikerraadio 13.11.2022 Keelesaates „Meie keeled“: <https://arhiiv.err.ee/audio/vaata/keesaade-meie-keeled>

Urmas Kalla:

„Põlva kihlkonna umanäoline kiil“ – väärikate ülikool, Põlva Gümnaasium, 26.01.

„Võrumaa eri piirkondade regilaulu omapärasť – ettekanne ja kooslaulmine Eesti Folkloorinõukogu korraldatud Päritud Väärtuste Ööpäeva raames Võru maakonnas Kiidi turismitalus 11. 06.

„Kuidas sündis võrukeelne „Kalõvipoig” – konverents „Kalevipoeg”, Kääpa, 23.09.

„*Häädmiilt viländ*: võro jutussist lövvetüisi sõnno ja jutujuppe“ – konverents „Kauksi Ülle 60”, Obinita, 24.09.

“Nii kui mõtöld, nii täüdet.” Võrokiilsist jutussist lövvetüq vanaqõnaq ja tõõsõq ütөлüseq.” (Võrukeelseist muinasjutest leitud vanasõnad ja kõnekäänud.) – Eesti Rahvaluule Arhiivi muinasjutuseminar, Pala, 09.12.

Helen Plado:

Ühisettekannet Liina Lindströmi ja Maarja-Liisa Pilvikuga „The use of 2nd person singular forms in Seto: to whom does you refer?” konverentsil „Subjektiivsus ja intersubjektiivsus keeles ja kultuuris” Tartus 12.-13. mail.

Ühisettekannet Liina Lindströmi ja Maarja-Liisa Pilvikuga „The use of 2nd person singular forms in Seto” konverentsil Minor Finnic Languages 1 Uppsalas 2. ja 3. juunil.

Ühisettekannet Liina Lindströmi ja Maarja-Liisa Pilvikuga „From pronoun to zero marking: Variation in the expression of the 1st person subject in South Estonian Seto” Mainzis 1.–5. augustil toimunud konverentsil „Methods in Dialectology XVII”.

Ühisettekannet Liina Lindströmi ja Maarja-Liisa Pilvikuga „You and I in South Estonian Seto” Tartus toimunud prof Marja-Liisa Helasvuo juubelile pühendatud seminaril „Minä ja muut: A scholar in the making” 16. augustil.

Ühisettekannet Liina Lindströmi ja Maarja-Liisa Pilvikuga „Negation patterns in Võro and Seto” Viinis 21.–26. augustini toimunud soome-ugri kongressil (CIFU XIII)

Külalisloeng võru ja seto keele olukorrast Helsingi ülikoolis sotsiolingvistika õppeaines. Oktoober.

Koostatud video „Võro keele olukorrast enne ja nüüd” (pikkus 10 min). Video on eeskätt mõeldud üldhariduskoolidele, kuid on Youtube’i vahendusel vabalt kättesaadav kõigile: <https://www.youtube.com/watch?v=h7C1yZOUOh0>

Video tegemist korraldas TÜ eesti ja üldkeeleteaduse instituut.

Evar Saar:

„Perekonnanimede panemisest Räpina kihelkonnas 200 aastat tagasi” ettekanne teaduskonverentsil „Perekonnanimedest rahvusriigini” Räpinas 21.04.2022

Perekonnanimede uurimise tutvustamine Antsla meistrite päeval 19.06.2022

„Urvaste kihelkonna asustunimedest” ettekanne Urvaste kihelkonna päeval Heimtalis 28.08.2022

Rainer Kuuba
direktor

14.03.2023.a